

A MAGYAR BÁNAT

Mikor bajonk kiér a nyílt tengerre, s az elhagyott kikötőváros már csak parányi foltnak látszik, talán csekélység számba mehetne az a fejfá vagy sirkő, amely otthonunk temetőjében emelkedik, ha nem vinnők megunkkal szívünkön azt a sebet, amelyik e sir emlékezetére mindig felszakad. Magyarország hajója a történelem tengerén ismeretlen és új vizekre érkezett. Innen visszanezve ezeréves történelmünk kicsiny epizódjának látszik a Dózsa György vezette 1514-es parasztfelkelés, a 48-as szabadságharc elbukása, kicsiny fájdalomnak a vak és gonosz hatalom bosszúállása. De azért fáj ez az emlék. Olyan nagy sodrán kívül, mint a Böcklin festette Halottak Szigete. Nem esik útunkba, mert az élet árjai más felé tartanak, de azért látogassuk meg e csöndes estén ezt a szigetet, hallgassuk meg a ciprusok beszédjét, jegenyék zúgását, fájó emlékek csendességét: beszéljünk a magyar bánatról.

A magyar tragikus nemzet, amelyik érzi a maga tragikumát, tehát a magyar lélek lényeges vonása valami különös titokzatos bánat. Valószínűleg még keletről hoztuk, akkor tapadt reánk, amikor végzetünk első leheletét beszívtuk. A hontalan, a bújdosó népek bánata volt ez, azé a népé, amelynek nincs otthona, mindig tovább megy és mindig a régre gondol. Emlékei összefolynak, s különös módon könnyben és sóhajásban csordulnak ki, mint ahogy a hegyekre szálló felleg alatt valamiképpen forrássá válik. Mindig kockán volt az életünk, a halál velünk járt, lakomájukba vérszag vegyült és vidámságuk a torozás dacos, duhaj, szomorú jókedve volt.

Mondjam-e azt el, hogy a nagy pusztulások, összetörettetések, csúdlódások és veszteségek bánata miképpen itatta át a magyar lelket? Hallottátok-e, hogy Mohács után a feddő énekekben hogyan zokogott és vádolt ez a fájó prófétai lélek az összeomlott nemzeti nagyság romjain. Érzitek-e micsoda csillapíthatatlan, nagy, mély szomorúság sir a kuruc dalokban, még ha táncra jár is a ritmusa, s a magyar regények, álmok és illúziók miképpen halkulnak el Rodostóban? Ki ne emlékeznék, hogy pásztortüzek mellett milyen bús a szava a tilinkónak és rozzant alföldi korcsmák törött ablakán benéző hajnali nap hányszor látott zokogó szegénylegényeket, amint a halk, szomorú nótát együgyüen húzó cirmos cigányok vállára borulnak. Nem ismeri a magyart az aki nem érti meg ezt a bánatot, és aki megérti ezt a bánatot sokmindent megtud a büszke és boldog nemzeti életről.

Ez a törött és csenevész magyar élet nem a mi igazi világunk. Ha testünk nem érezne fájdalmat, belesétálnánk a halál tüzes kemencéjébe. De mivel fáj és éget a tűz, menekülünk előle, vagy eloltjuk azt. Fáj és éget sorsunk tüzes kemencéje, mást, jobbat, különbet akarunk. A magyar fájdalom életösztönünk riadója!

Éppen ezért a magyar bánat nem lehet lemondó, tehetetlen, álmatag elégia. Oh, van olyan fájdalom, amelyik megöli a lelket, elpusztítja a cselekvőképességet, siránkozóvá, reménytelenné, pesszimistává tesz, amelyik nem tud hinni és akarni, csak szenved. Orosz bánat ez, de nem magyar bánat. A magyar bánatban megcsillan az acél fénye, lüktet a vér ereje és zúg a lefojtott, szenvedélyes akarát. Hegyeket mozdító erő, amelynek keserű energiája

egyre nő, míg egyszer megrendül a föld és meghasadnak a hegyek és szóhoz jut a hallgató vulkán. Nem magyar bánat az, amelyik nincs átítva valami izzó, prometheusi szenvedélytől, a leláncolt akarát kinjától. A magyar bánatban töredező bilincsek csörgése hallszik.

Ez a bánatoshasem lehet csapongó, gyermetes, könnyen kitérő és hamar vigasztalódó. Valami nagy, súlyos méltóság legyen benne, mint a havasok közt, ahol lavinák vannak felajzva és jelre várnak, hogy dörgő útjaikat megtegyék. Mint a folyamoknál, amelyeket zsilipek torlaszoltak fel, csendesen, mozdulatlanul állnak és gyűnek, nyugodt felszínök alatt sodró erőknél fenyegető méltósága van. Egy nemzet, amelyiknek olyan bánata van mint a magyarnak, nem vághat fintorképeket, nyelvöltögetésre nem vetemedhetik, kisebb vagy nagyobb káromkodásokkal nem könnyíthet magán és nem szabadulhat meg önnön szíve feszítő szenvedélyeitől néhány sirva vígadó kurjantással. Mit tettünk arra, hogy fájdalmunk tiszteletet póarancsoljon? Nem magyar ember az, aki könnyelműen vígad, léha dözölésben tépi szét megmaradt hírnevünket, szent örökségünket: nemzeti bánatunk fátyolát. A magyar bánat fegyelem és erkölcs.

Ez a nagy magyar bánat tanítson meg egymás iránti szeretetre. Tiszteljük egymásban ugyan azt a szenvedést, amit közösen hordozunk. Ha nem hiszünk egymás gondolatainak, higyünk egymás érzéseinek. Nagy fájdalmak az örökkévalóság szempontjai alá helyeznek. Akik egy csúcson találkoznak, testvéreikül köszöntik egymást, magasságoknak és mélységeknek közelhozó erejük van. Fekete kereszt, vérző, piros szíven öleljétek át egymást!

Ez a bánat töltse el szívünket kiengesztelődéssel. Minél tisztább a fájdalom bennünk, annál kevesebb a gyűlölet. A bánat fekete vizeiben elpusztul a gyűlölet és az irigység s a megbocsátásnak villogó, fehér lóbuszai nőnek ki belőle. E bánat mélységeiben teremjen munka és imádság, béke és alkotás. Új boldogabb világnak fehér oszlopai és márvány oromzata emelkedjék ki hallgató öbleiből. Így lesz ez a szentelt fájdalom életünk legnagyobb kincse. Megszenteltünk magunk is, amíg megszenteljük ezt a fájdalmat. Így lesz fájdalmunk dicsőséges jövendőnek és megújulásának áldott vajúdása. Ott fáj a lét, ahol nagy megújulás és szebb megoldás szakítja szét a régi élet véres zárait. A világ legmélyebb és legszebb himnusza azt mondja, hogy az egész teremtett világ egyetemben fohászokodik és nyög, várva az Isten fiait Dicsőségének szabadságára.

Mondják, hogy tengereken, zátonyok közt, mikor köd ereszkedik a tengerre és nem lehet látni semmi jelt: a kormányos tájékozódni képtelen és minden lépésre ezer halál fenyegeti a hajót. De lenn a mélyben hatalmas kezek zengő bójját helyezték el az igaz út iránt. Köd ült a magyar hajóra, zátonyok és szirtek között kell tört árbócaival, tépelt vitorláival áthaladni. De amíg zeng a mélyből a szent fájdalmak harangszava, a fájó magyar emlékek bánata, ködben és sötétben megy a hajó a boldog rév felé, az Öröm és Megérkezés napsugarában fürdő, ezüst réve felé!